

СТАТИСТИКО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ НАПРИКІНЦІ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Ключові слова: аналіз діяльності, селянські господарства, сільськогосподарське виробництво, типи господарств.

Статистико-економічний аналіз діяльності селянських господарств наприкінці ХІХ – початку ХХ століття проводився міністерством державного майна, управлінням переселення селян, продовольчим і земельним комітетами, земськими статистичними відділеннями. Але збирання інформації та спроба її аналізу представниками урядової і відомчої статистики відбувалося епізодично. Натомість земські статистичні відділення проводили цю роботу постійно і впорядковано.

Основними напрямками статистико-економічного аналізу діяльності селянських господарств стали: процес виробництва сільськогосподарської продукції, форми володіння та методи обробки земель, бюджетні дослідження селянських господарств, рух робочої сили. Робота зі збирання статистико-економічної інформації поділялася на два типи: основна та поточна. Подвірні переписи селянських господарств і проведення економічного аналізу їхньої діяльності відносилися до основної роботи, а спостереження за розмірами посівів, врожаю, ціною робочої сили тощо – до поточної роботи. До 80-х років ХІХ ст. збирання інформації про діяльність селянських господарств проводилося переважно анкетним методом, який себе не виправдав через часту неправдивість інформації, яку вказували селяни. З початку 90-х років ХІХ ст. статистики почали застосовувати експедиційний метод дослідження, коли вони самі перевіряли достовірність інформації на загальних зборах селян.

Після скасування кріпосництва у 1861 року переважна кількість селян, які страждали від малоземелля, не спроможні були використовувати новітні технології ведення господарства. Питання формування ринкових відносин в українському селі, можливість використання світового досвіду і новітніх технологій, збільшення продуктивності діяльності селянських господарств та покращення їх матеріального добробуту були розкриті у працях В. Є. Варзара, Д. П. Журавського, М. І. Зібера, О. О. Русова, П. П. Червінського, П. П. Чубинського та інших. Своїми працями вони заклали наукові основи економічного аналізу.

Наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. понад 90 % населення України становило селянство. Селянське господарство виробляло більшу частину сільськогосподарської продукції. Основними напрямками його діяльності було рільництво та тваринництво. Обробка землі проводилася переважно екстенсивними методами виробництва. Тільки наприкінці ХІХ ст. почали використовувати окремі елементи інтенсифікації, зокрема, використання новітньої сільськогосподарської техніки, прогресивні сівозміни, угноєння ґрунту тощо. У більшості селянських господарств організація праці була заснована на сімейно-трудої кооперації та дрібнотоварному виробництві.

Аналіз сільськогосподарського виробництва вимагав вивчення розмірів і структури посівів, урожайності земель, рівня доходу з землі та ін. До кінця 70-х років ХІХ ст. єдиним джерелом такої інформації були таблиці, надані губернаторами у господарський департамент Міністерства внутрішніх справ. Вони містили неточні та неповні дані, оскільки їх збирала місцева поліція шляхом опитування селян. З 80-х років ХІХ ст. ці дані почали збирати та аналізувати земські статистичні відділення. Їх представники поглибили в таблицях розділ «Землеволодіння та землекористування», включивши питання про кількість земельних ділянок у господарстві, розподіл землі за угіддями та способи її обробки, внесені добрива, орендні відносини, величину землі під паром тощо.

З аналізом інформації про посіви дослідники пов'язували дані про врожаї, дохідність землі, яка визначалася або за орендними цінами на землю, або за ринковою вартістю продукції без урахування витрат на її виробництво, та тваринництво. Незважаючи на деякі позитивні зрушення протягом пореформеного періоду, селянське господарство не було достатньою мірою забезпечено робочою худобою, основу якої становили коні та воли. Статистико-

економічний аналіз показав, що близько 30 % господарств не мали робочої худоби, тільки 2,7 % – мали більше однієї голови робочої худоби, решта – по одній [1]. Широко був розповсюджений найм коней.

Для аналізу доходів і витрат селянських господарств проводилося групування родин за розміром і складом, рівнем матеріального забезпечення, характером виробництва продукції, наявністю елементів ремісництва тощо. О. О. Русов у роботі «Приклади опису селянського господарства» проаналізував сімейні бюджети трьох типів господарств, поділяючи їх на «бідні», «середні» та «багаті». Він виступив проти усереднення даних, тому що воно не показувало реальний стан справ.

О. О. Русов провів класифікацію ремісників за чотирма типами: ті, що будують житло, ті, що виготовляють посуд, ті, що виготовляють знаряддя праці, та ті, що шують одяг [2]. В. Є. Варзар поглибив аналіз ремісництва на селі, включивши питання про стан виробництва, рух матеріалів і товарів, реалізацію, кредити, відносини ремісників із промисловцями [3].

Проведений аналіз діяльності селянських господарств наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. показав, що їх виробнича база залишалася відсталою, умови праці важкими, урожайність і рентабельність – низькою. Щоб покращити ситуацію, дослідники запропонували ширше застосовувати сільськогосподарську кооперацію та налагодити ефективну систему сільськогосподарського кредитування.

Таким чином, наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. українські дослідники заклали наукові основи статистико-економічного аналізу діяльності селянських господарств за такими напрямками: сільськогосподарське виробництво з оцінкою дохідності та врожайності земель, формування доходів та витрат, класифікація типів господарств, ступінь розвитку тваринництва та ремісництва.

Список використаних джерел: 1. Яворський М. В. Україна в епоху капіталізму / М. В. Яворський. – Х. : Держвидав України, 1925. – Вип. 3: В суперечках імперіалізму. – 309 с. 2. Русов О. О. Приклади опису селянських господарств / О. О. Русов. – Чернігів: Видавництво губерньського земства, 1877. – С. 123–285. 3. Варзар В. Є. Опис кустарних промислів Новозибківського та Чернігівського уїздів Чернігівської губернії / В. Є. Варзар. – Чернігів : Видавництво губерньського земства, 1880. – 284 с.

УДК 657.001.73

В. Ф. Минка, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри учет и аудит

Украинский государственный университет железнодорожного транспорта, г. Харьков, Украина

АСПЕКТЫ РЕФОРМИРОВАНИЯ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В ГОСУДАРСТВЕННОМ СЕКТОРЕ

Ключевые слова: учет, бюджетные учреждения, реформирование.

Сотрудничество Украины с международными организациями, финансовыми учреждениями, деятельность на валютных фондовых и инвестиционных рынках требует открытости и прозрачности информации по экономическим вопросам, в том числе и по вопросам бухгалтерского учета, соответствия международным стандартам [1].

Развитие процессов экономической интеграции стран обуславливает необходимость стандартизации бухгалтерского учета в мировом масштабе и гармонизации учетных систем. Реализация политики государства в направлении интеграции Украины в мировое сообщество требует адаптации экономической информации к международным требованиям и стандартам, прежде всего учетной информации [2].

Система бухгалтерского учета в государственном секторе была ориентирована прежде всего на выполнение фискальных функций, что противоречит требованиям рыночной экономики относительно необходимости отражения в учете реальных экономических ситуаций. В предисловии к Международным стандартам финансовой отчетности для общественного сектора (МСФООС) указывается, что переход на международные стандарты необходим для повышения прозрачности государственных и местных финансов, качества и достоверности бюджетного учета, обеспечение максимально полного отражения неохваченных финансовых